

УДК [378.091.12.011.3 - 051:373.3]:745/749

UDC [378.091.12.011.3 - 051:373.3]:745/749

DOI: 10.31475/ped.dys.2018.25.07

ГАЛИНА БУЧКІВСЬКА,

*кандидат педагогічних наук, доцент, докторант
(Україна, Тернопіль, Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка, вул. М. Кривоноса, 2)*

GALYNA BUCHKIVSKA,

*candidate of pedagogical sciences, associate professor, postdoctoral student
(Ukraine, Ternopil, Ternopil Volodymyr Hnatiuk National
Pedagogical University, M. Kryvonosa Str., 2)*

ORCID: 0000-0002-4836-8280

Організаційно-педагогічні умови реалізації системи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва

Organizational and Pedagogical Sonditions of the System of Professional Education of Primary School Teachers on the Bases of Folk Decorative- and Applied Arts

У статті визначено організаційно-педагогічні умови, які сприяють ефективній реалізації педагогічної моделі професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва. Відібрано традиційні та інноваційні форми, методи і засоби навчання, впровадження яких сприяло глибокому розкриттю змісту інформаційно-пізнавального матеріалу, стимулюванню творчої активності, підвищенню мотивації студентів до вивчення народного декоративно-ужиткового мистецтва, використанню його виховного та культурно-освітнього потенціалу у майбутній професійній діяльності.

Розроблено методичні поради щодо створення організаційно-педагогічних умов для ефективного функціонування системи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва, а також інструментарій для комплексного діагностування рівня готовності студентів до творчої художньо-трудової та професійної діяльності в початковій загальноосвітній школі.

Ключові слова: *організаційно-педагогічні умови, народне декоративно-ужиткове мистецтво, творча художньо-трудова підготовка, культурно-освітнє середовище, готовність до професійної діяльності, майбутні вчителі початкових класів.*

The article attempts to analyze the influence of means of national culture, in particular folk decorative-applied arts, on the formation of a creative teacher, his or her aesthetic tastes and spiritual-moral values, ethnocultural self-identification and national consciousness.

The organizational and pedagogical conditions have been determined that promote the effective realization of the pedagogical model of vocational training of future teachers of elementary school on the basis of folk decorative and applied art (formation of students' motivation for the knowledge of ethno-historical, spiritual and cultural heritage, embodied in works of folk decorative and applied arts, setting up of creative cultural and educational environment of professional preparation on the basis of folk arts and crafts; continuity of study of artistic and design-technological disciplines at all levels of training students in educational institutions of higher education; systematic involvement of students in extra-curricular educational work based on folk arts and crafts). The author selected traditional and innovative forms, methods and means of teaching, the introduction of which contributed to the deeper disclosure of the content of information and cognitive material, stimulation of creative activity, increased motivation of students to study folk arts and crafts, the use of its educational, cultural and educational potential in future professional activity.

Develops methodical advice on creation of organizational and pedagogical conditions for efficient functioning of the system of future primary school teachers' professional training on the basis of folk decorative and applied arts, as well as a tool for complex diagnosing of the level of readiness of students for creative artistic, labor and professional activity in elementary secondary school.

Key words: *organizational and pedagogical conditions, folk arts and crafts, creative artistic and labor training, cultural and educational environment, readiness for professional activity, future teachers of elementary school.*

Вступ / Introduction. Перші кроки інтеграції України до європейського освітнього простору супроводжуються передовсім оновленням змісту фахової підготовки вчителів початкових класів, що має глибинний характер і потребує розв'язання низки проблем становлення та розвитку педагога, який усвідомлює свою професійну відповідальність, є людиною культури (а не лише джерелом і ретранслятором інформації), активно впливає на гармонійний розвиток і національну самосвідомість тих, кого навчає й виховує. Тому в педагогічних закладах вищої освіти основним завданням освітнього процесу стає підготовка вчителя – творця, вихователя, фасилітатора, ментора, здатного вийти за межі шкільних предметів, стати для учнів початкових класів активним носієм національної культури і духовно-матеріальних традицій українського народу. В умовах сьогодення спостерігається стійка тенденція посилення уваги до підготовки модерного вчителя початкових класів, який має бути готовим до створення в школі різнобарвного етнокультурного освітнього середовища, своєрідного храму народного і сучасного мистецтва, в якому панує історична пам'ять, культурний код і дух нації.

Отже, Нова українська школа потребує вчителів початкових класів з широким світоглядом, креативним мисленням, високим рівнем інтелекту та глибинними духовно-моральними якостями, який володіє інтегрованими знаннями етноісторичного, художньо-мистецького, проектно-технологічного, психолого-педагогічного і методичного характеру, практичними вміннями та навичками з основних видів народного декоративно-ужиткового мистецтва, розвинутими творчими здібностями до художньо-трудої діяльності.

Незважаючи на те, що у вітчизняній науці є ґрунтовні педагогічні дослідження власне професійної підготовки вчителів для початкової школи, наразі відсутнє цілісне дослідження проблеми формування у цієї категорії педагогічних працівників рис творчої особистості, національної самосвідомості, високого рівня компетентності засобами народного декоративно-ужиткового мистецтва. Тому актуальною постає необхідність вдосконалення професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів для Нової української школи на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва та визначення її організаційно-педагогічних умов відповідно до сучасних соціально-економічних, суспільно-політичних викликів та функціонально-статусних потреб.

Мета та завдання / Aim and Tasks. Мета статті – визначити та розкрити організаційно-педагогічні умови реалізації системи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва в умовах педагогічного закладу вищої освіти.

Завдання дослідження:

- 1) з'ясувати зміст поняття «педагогічні умови»;
- 2) виявити та теоретично обґрунтувати організаційно-педагогічні умови професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва;
- 3) розробити методичні поради щодо створення організаційно-педагогічних умов для ефективного функціонування системи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва.

Методи / Methods. Під час дослідження проблеми було використано такі методи: теоретичні (контент-аналіз; синтез емпіричного матеріалу з проблеми підготовки майбутнього вчителя початкових класів на засадах декоративно-ужиткового мистецтва, індукція, дедукція, аналогія, абстрагування, конкретизація, узагальнення); емпіричні (спостереження, анкетування, ранжування, тестування, експертне оцінювання) – для обґрунтування педагогічних умов професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва.

Результати / Results. Ефективне функціонування системи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва зумовлюється комплексом спеціально організованих заходів, що визначають необхідність дотримання відповідних організаційно-педагогічних умов.

У широкому філософському сенсі під умовою розуміють категорію, що виявляє відношення предмета до оточуючих його явищ, без яких він не може існувати; обставину, від якої щось залежить (Філософський енциклопедический словарь, 1983); необхідну обставину, передумову, яка робить можливим здійснення чого-небудь; особливості реальної дійсності, при яких щось відбувається або здійснюється (Івченко А., 2002); обставину, що зумовлює появу / розвиток того чи іншого процесу (Новиков А., 2013).

Психологічною наукою термін «умова» трактується як сукупність внутрішніх і зовнішніх причин (чинників), котрі визначають психологічний розвиток людини, прискорюють або сповільнюють його динаміку та кінцевий результат (Немов Р., 2003); чинники, від яких залежить

розвиток індивіда (Психологический словарь, 2007).

Відповідно до завдань дослідження необхідно з'ясувати зміст поняття «педагогічна умова» («організаційно-педагогічна умова») та виявити й теоретично обґрунтувати ті умови, які найефективніше забезпечать професійну підготовку майбутніх учителів початкових класів на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва.

У педагогіці, на відміну від філософії чи історії, умови не викликають появи певних подій, проте підсилюють або навпаки послаблюють дію причини такої появи. Відповідно до цього педагогічні умови визначаються як обставини, від яких залежить ефективність функціонування педагогічної системи. Пошуку ефективних педагогічних умов організації освітнього процесу присвячені наукові праці відомих вітчизняних і зарубіжних учених: Ю. Бабанського, В. Загвязинського, В. Краєвського, І. Лернера, С. Савельєвої та ін.

Педагогічні умови, на думку Ю. Бабанського, – це обставини, при яких компоненти освітнього процесу (навчальний предмет, викладання та навчання) представлені в найкращому взаємовідношенні та уможливають ефективний перебіг й управління навчально-пізнавальною діяльністю учнів (Бабанский Ю., 1982). Подібно І. Лернер розглядає педагогічні умови як чинники, котрі забезпечують успішність навчання (Лернер И., 1982). Під педагогічними умовами В. Краєвський розуміє певне середовище, в якому вчителю (викладачеві) надається можливість проводити заняття на високому професійному рівні, ефективно керувати навчально-пізнавальним процесом, а учням (студентам) – продуктивно навчатися (Краевский В., 2005). Водночас В. Загвязинський розглядає педагогічні умови як об'єктивні чинники, необхідні для результативної роботи всіх компонентів освітнього процесу (Загвязинский В., 1982). За С. Вишняковою, педагогічні умови – це сукупність чинників і обставин, які безпосередньо впливають на результат освітньої діяльності (Вишнякова С., 1999). Узагальнюючи дефініції різних учених, *під педагогічними умовами розумітимемо комплекс педагогічних заходів, спрямованих на підвищення ефективності освітнього процесу.*

Особливості предмету дослідження актуалізують не лише педагогічну, а й організаційну сторону освітнього процесу, оскільки від ефективної організації та управління навчально-пізнавальною діяльністю студентів залежить якість професійної підготовки в цілому. У зв'язку з цим необхідно розглядати *організаційно-педагогічні умови*, котрі забезпечують ефективну професійну підготовку майбутніх учителів початкових класів на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва.

У загальному *під організаційно-педагогічними умовами розумітимемо сукупність зовнішніх чинників реалізації функцій управління з боку викладача та внутрішніх особливостей навчальної діяльності студентів, які комплексно забезпечують цілісність й ефективність освітнього процесу, цілеспрямованість та результативність їхньої професійної підготовки на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва.*

Пошук й обґрунтування організаційно-педагогічних умов здійснювався відповідно до таких базових вихідних положень:

1) організаційно-педагогічні умови є обов'язковим компонентом системи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва й уможливають її ефективність і результативність;

2) забезпечення належних організаційно-педагогічних умов пов'язане з впливом відповідних чинників: об'єктивних (характеризують процесуальну складову професійної підготовки студентів) та суб'єктивних (характеризують особистісні та професійні якості суб'єктів освітнього процесу);

3) організаційно-педагогічні умови передбачають виконання комплексу спеціальних заходів (організаційних, методичних, управлінських), необхідних для їх належного забезпечення.

Виявлення організаційно-педагогічних умов ефективного функціонування системи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва здійснювалося з урахуванням специфіки освітнього процесу у педагогічному закладі вищої освіти, сутності творчої художньо-трудової діяльності студентів тощо. Крім цього, організаційно-педагогічні умови мають забезпечувати функціонування як окремих компонентів педагогічної системи, так і весь процес професійної підготовки студентів на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва.

Розгляд організаційно-педагогічних умов розвитку творчих здібностей студентів, запропонованих Л. Оршанським у монографії «Художньо-трудова підготовка вчителів трудового навчання», показав, що їх перелік є доволі широким: 1) створення творчої атмосфери на заняттях; 2) впровадження відкритих методів навчання; 3) правильна послідовність залучення студентів до творчої художньо-трудової діяльності; 4) запровадження педагогічного обмеження навчального завдання творчого характеру при різноманітності варіантів його розв'язання; 5) використання аналогії як основного шляху активізації творчого мислення; 6) обов'язковий поділ студентської

групи на підгрупи для виконання завдань творчого характеру; 7) «матеріалізація» та пропагування творчих результатів студентів; 8) об'єктивність і доброзичливість в оцінюванні творчих задумів студентів (Оршанський Л., 2008). Наш багаторічний досвід викладацької роботи у педагогічному закладі вищої освіти свідчить, що в процесі експериментального дослідження складно перевірити ефективність великої кількості організаційно-педагогічних умов та з'ясувати, які з них найбільше впливають на творчу художньо-трудову підготовку студентів.

Зважаючи на вище зазначене, нами виокремлено лише чотири, з нашого погляду, основні організаційно-педагогічні умови ефективного функціонування системи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва, а саме: 1) формування мотивації студентів до пізнання етноісторичної, духовно-культурної спадщини, втіленої у творах народного декоративно-ужиткового мистецтва; 2) створення креативного культурно-освітнього середовища професійної підготовки на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва; 3) наступність вивчення художньо-мистецьких і проектно-технологічних дисциплін на всіх рівнях професійної підготовки студентів у педагогічному закладі вищої освіти; 4) систематичне залучення студентів до позааудиторної навчально-виховної роботи на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва.

Дамо загальну характеристику цим організаційно-педагогічним умовам.

1. Формування мотивації студентів до пізнання етноісторичної, духовно-культурної спадщини, втіленої у творах народного декоративно-ужиткового мистецтва. Однією з умов успішної навчально-пізнавальної діяльності студентів, пов'язаної з

вивченням народного декоративно-ужиткового мистецтва, є готовність студентів до сприйняття, осмислення та засвоєння відповідного предметного змісту. Беззаперечною є теза про те, що результативність навчання суттєво залежить від ставлення студентів до навчально-пізнавальної діяльності. Свого часу відомий вітчизняний педагог К. Ушинський писав, що «навчання, позбавлене всякого інтересу й організоване силою примусу, «вбиває» бажання вчитися, без якого неможливе успішне просування на шляху пізнання» (Ушинський К., 1989). Отже цілеспрямоване формування стійкого інтересу студентів, зокрема й до народного декоративно-ужиткового мистецтва, має важливе значення у процесі професійної підготовки.

Передумовою розвитку інтересу у студентів є формування мотивації до навчання, тобто спрямованості їхньої активності. Інтерес виступає похідною від стану мотивації, представляє інтегральний прояв різноманітних процесів мотиваційної сфери (Щукина Г., 1988).

Мотив – це рушійна сила дій і вчинків, основними функціями якої виступають активізуюча, контролююча та спрямовуюча. Мотив складається з мети (цілей) та програми дій, які сукупно утворюють механізм активізації будь-якої діяльності. Отже важливою характеристикою діяльності виступає її вмотивованість. Будь-яка дія виходить із мотиву, тобто спонукаючого до дії переживання чогось значущого, що надає дії певного сенсу і важливості для індивіда (Соколова С., 2002).

Виокремлюючи рівні мотивації до навчання, важливим є перехід від широкого навчального інтересу до пізнавального. При цьому обов'язковою умовою повноцінного навчання є результативний інтерес. Для отримання кращого кінцевого результату необхідна виражена орієнтація студента на пошук ефективніших шляхів його досягнення, що визначає цінність інтересу до способів діяльності, їх удосконалення (Маркуцкая С., 1998).

Незважаючи на те, що під впливом навчальної діяльності відбуваються позитивні зміни в системі мотиваційно-ціннісної орієнтації студентів, однак залежно від індивідуальних особливостей можуть домінувати різні мотиви до творчої діяльності, у т.ч. художньо-трудової. Здійснюючи експериментальну перевірку мотиваційних чинників творчої активності, Д. Богоявленська доводить ефективність пізнавальних мотивів, при яких діяльність людини зорієнтована на «внутрішні» критерії оцінки успішності, тобто на цінність творчого процесу для неї самої. Водночас вона зазначає, що престижні мотиви, які орієнтують людину лише на заохочення, перемогу в змагальності, самоствердження можуть гальмувати творчий розвиток індивіда (Богоявленская Д., 1981). Таким чином, формування мотиваційної структури на основі вищих духовних потреб і широких соціально зумовлених інтересів (етноісторичних, культурно-мистецьких, національно-патріотичних та ін.) виступає важливим чинником формування творчої особистості майбутніх учителів початкових класів.

Потреби і мотиви студентів мають бути скеровані не лише на навчальну діяльність як процес, а й на об'єкти пізнання (твори народного декоративно-ужиткового мистецтва), зокрема їх художній зміст, культурну та мистецьку цінність. Отже, навчання неодмінно має бути виховуючим, тобто формувати позитивне ставлення майбутніх учителів початкових класів до духовно-культурної спадщини українського етносу, що сприяє формуванню відповідної системи цінностей і переконань.

У процесі засвоєння художньо-мистецьких і проектно-технологічних дисциплін у студентів формується потреба «занурення» в народне декоративно-ужиткове мистецтво, що породжує не лише його естетичне сприйняття, а й стимулює до самостійної творчої художньо-трудової діяльності. З метою формування у студентів стійкої мотивації до навчання художньо-мистецьких і проектно-технологічних дисциплін, що дає змогу займатися не лише цікавою і корисною справою, а й долати труднощі, виконувати напружену роботу, доводити її до кінця, прагнути до досконалості, «необхідно, щоб їхні мотиви і потреби в процесі інтеріоризації стали особистісно значущими інтересами, переконаннями, цінностями» (Моляко В., н.д.).

Безпосередній процес творчої художньо-трудової діяльності, можливість роботи з різними природними та конструкційними матеріалами, майстерне володіння художніми техніками вже викликає у студентів певний інтерес, стимулює творчу активність, зумовлює мотивацію до навчання. Відомий психолог Л. Виготський зазначав, що «підвищенню мотивації до навчання сприяє використання в освітньому процесі нових для учнів навчальних засобів (творів декоративно-ужиткового мистецтва, матеріалів, інструментів, художніх технік та ін.)» (Виготський Л., 1997), що найбільш ефективно можна зреалізувати у процесі творчої художньо-трудової підготовки майбутніх учителів у педагогічному закладі вищої освіти.

Тому, важливим є добір об'єктів – декоративно-ужиткових виробів – для вивчення майбутніми вчителями початкових класів. Об'єкти мають приваблювати студентів високим художньо-естетичним рівнем, майстерністю виконання, забезпечувати можливість розглянути основні правила, прийоми і засоби композиційних й орнаментальних побудов, особливості використання кольорової гами, проектування форми тощо. В них мають найбільш яскраво проявлятися виражальні та пластичні характеристики матеріалу та технології його обробки. Добір об'єктів (декоративно-ужиткових виробів) визначається за такими принципами: художньо-естетична цінність; технологія виготовлення, вид художньої обробки; відповідність естетичного сприйняття реальній художньо-трудовій діяльності студентів та ін.

Важливе значення для підвищення мотивації до творчої художньо-трудової діяльності має демонстрування кращих робіт (декоративно-ужиткових виробів) студентів попередніх років. Це дає змогу показати високий рівень професійної підготовки студентів, практичну значущість її результатів, яких можна досягти у процесі навчання у педагогічному закладі вищої освіти.

Вихованню стійкого інтересу і, відповідно, мотивації до навчання сприяє використання комплексу завдань, розв'язання яких потребує від студентів активної пошукової діяльності, а також включення у зміст лекцій чи практичних занять творчих, імпровізаційних запитань і проблемних задач. При цьому ефективність оволодіння новим матеріалом зростає, якщо підбір змісту навчальних завдань здійснюється з опорою на попередньо засвоєні знання й уміння студентів із художньо-мистецьких і проектно-технологічних дисциплін. Опора на існуючу систему знань дає змогу досягти міцного засвоєння нового матеріалу, уможлиблює послідовне зростання складності навчальних завдань, підвищення вимог до професійної підготовки студентів, сприяє виникненню пізнавального інтересу.

Завдання викладача полягає у реалізації педагогічного впливу на систему мотиваційно-ціннісних орієнтацій студентів, при якому їх особистісна спрямованість буде відображати суспільно значущі цінності, ідеали та потреби. Суспільно необхідні мотиви діяльності передбачають ставлення до навчання з почуттям обов'язку, відповідальності, ініціативності. Суспільні вимоги до рівня професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів мають стимулювати студентів не лише до належного засвоєння змісту художньо-мистецьких і проектно-технологічних дисциплін, а й високого рівня ерудованості, всебічного розвитку, одержання знань, які виходять за межі змісту робочих навчальних програм. Доведення до свідомості студентів сутності суспільного ідеалу вчителя як професіонала, майстра своєї справи, творчої особистості, мають сприяти виникненню у майбутніх педагогів прагнення йому відповідати, породжує мотивацію до навчання. Тому проектуючи зміст професійної підготовки на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва, важливим є врахування його спрямованості на майбутню професійно-педагогічну і художньо-творчу діяльність майбутніх учителів початкових класів.

Таким чином, важливим завданням викладача стає врахування, коригування, а за необхідності й формування потреб і мотивів студентів у процесі професійної підготовки, зокрема у вивченні художньо-мистецьких і проектно-технологічних дисциплін. Цьому сприяє низка заходів:

1) попередня підготовка студентів до занять (підбір необхідних матеріалів, інструментів та пристосувань; вивчення спеціальної мистецької літератури; ознайомлення зі зразками декоративно-ужиткових виробів та ін.);

2) активне ознайомлення у процесі вивчення художньо-мистецьких дисциплін із творами народного декоративно-ужиткового мистецтва, передовсім характерними для регіону проживання і навчання студентів;

3) стимулювання інтересу студентів до народного декоративно-ужиткового мистецтва у процесі широкої позааудиторної діяльності (консультації; майстер-класи; зустрічі з народними майстрами; екскурсії на підприємства художньої промисловості та краєзнавчі музеї, виставки народного декоративно-ужиткового мистецтва, етнографічні експедиції та ін.);

4) перманентна зміна видів народного декоративно-ужиткового мистецтва у процесі творчої художньо-трудової діяльності студентів;

5) раціональне поєднання індивідуальних і колективних форм творчої художньо-трудової діяльності студентів;

6) включення у зміст суміжних навчальних дисциплін матеріалу мистецтвознавчого характеру.

2. Створення креативного культурно-освітнього середовища професійної підготовки на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва. Навчальна діяльність постає як процес засвоєння необхідних знань й умінь, які в реальних умовах не завжди відповідають рівневі індивідуальної підготовленості студентів. Тому одним із можливих шляхів підвищення ефективності освітнього процесу є надання кожному студенту свободи вибору, простору для реалізації творчого потенціалу. Відкритість до нового у поєднанні з бажанням навчатися і високою самооцінкою, впевненістю у собі сприяє створенню креативного освітнього середовища, спрямованого на досягнення майбутніми вчителями початкових класів високого рівня творчої активності та пізнавальної самостійності.

Важливість створення креативного культурно-освітнього середовища професійної підготовки на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва підтверджується специфікою творчої художньо-трудової діяльності, яка в силу різних обставин постійно змінюється й удосконалюється, що вимагає від студентів постійного прояву креативності, творчих здібностей й умінь, розкриття творчого потенціалу. При цьому важливою складовою творчої художньо-трудової діяльності стає здатність і готовність майбутніх учителів початкових класів до її ефективної реалізації в умовах загальноосвітньої школи.

Готовність у цьому контексті визначається системою знань, умінь і навичок майбутнього вчителя, необхідних для самостійного, ефективного і креативного розв'язання професійно-педагогічних завдань, зокрема у процесі творчої художньо-трудової діяльності молодших школярів. Водночас здатність розглядається як спроможність вчителя самостійно створювати засоби і способи досягнення поставлених цілей.

Професійно компетентний вчитель постає як мобільний суб'єкт, що володіє особливою особистісною позицією вільного вибору виду, способів і форм діяльності; здатний до професійного саморозвитку в умовах динамічного інформаційного суспільства. Реалізація творчої активності у процесі професійної діяльності (зокрема художньо-трудової), створення креативного культурно-освітнього середовища, розробка відповідних технологій навчання і виховання сприяє самореалізації, розкриттю індивідуальних особливостей та потенційних можливостей майбутнього вчителя початкових класів. Творчість проявляється в готовності вчителя до інноваційних процесів, нових типів професійних відносин, самовираження у проблемних ситуаціях. Показником педагогічної творчості, на думку В. Слатьоніна (Сластенин В., 1976) стає здатність вчителя модифікувати, комбінувати, адаптувати власну професійну діяльність відповідно до нестандартного характеру освітнього процесу.

Якісний показник професійної діяльності майбутніх учителів початкових класів на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва напряму залежить від рівня сформованості творчого потенціалу студентів. Максимальний творчий розвиток особистості майбутнього педагога можливий під впливом освітньо-культурного середовища, яке крім предметно-інформаційного змісту про сутність і різновиди народного декоративно-ужиткового мистецтва передбачає активно-креативний характер художньо-трудової діяльності студентів.

Креативне освітньо-культурне середовища професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва створюється шляхом використання в освітньому процесі комплексу завдань і творчих проектів, оцінювання результатів творчої діяльності тощо. Важливе значення при цьому має стимулювання у студентів впевненості у власних силах, позитивних емоцій, подолання відчуття страху за можливі помилки при розробці проектів декоративно-ужиткових виробів та використанні технологій їх виготовлення чи художніх технік, створення комфортної атмосфери успіху. Процес самоствердження студентів у процесі творчої художньо-трудової діяльності вимагає постійної активізації позитивних емоційних станів, зокрема через стимулювання пізнавального інтересу, допитливості, створення проблемних ситуацій, організацію змагальності та ін.

Створенню креативного освітньо-культурного середовища сприяє використання активних і частково-пошукових (евристичних) методів навчання, які стимулюють студентів до самостійної

художньо-трудою діяльністю, відкриття нових знань про народне декоративно-ужиткове мистецтво, посилюють впевненість у власних творчих здібностях. У процесі творчої художньо-трудою діяльності створюються найкращі умови для розвитку розумової активності та самостійності особистості, спрямованої на відкриття студентом чогось нового у галузі народного декоративно-ужиткового мистецтва, створення нових, оригінальних форм виробів, розроблення оригінальних орнаментальних композицій. Відповідно до цього, процес підготовки студентів до творчої художньо-трудою діяльності доцільно здійснювати поетапно: на першому етапі – забезпечується розвиток інтелектуальних й особистісних якостей студентів, на другому – здійснюється засвоєння елементів творчої діяльності (приймів, методів розв'язання творчих завдань, пошуку творчих рішень нових форм декоративно-ужиткових виробів та ін.), на третьому – відбувається практичне використання набутих знань й умінь, досвіду творчої художньо-трудою у процесі виконання творчих проєктів і втілення їх у матеріалі.

Створення креативного культурно-освітнього середовища професійної підготовки на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва ґрунтується на певній психологічній і соціальній готовності особистості викладача, яка дає змогу змінювати (коригувати) наявні педагогічні ситуації з метою забезпечення усім суб'єктам освітнього процесу ефективної творчої взаємодії, досягнення взаєморозуміння при розробленні творчих проєктів, максимального виключення появи можливих непорозумінь і конфліктних ситуацій.

Організація навчальної діяльності на засадах творчості є важливою умовою створенню креативного освітньо-культурного середовища у педагогічному закладі вищої освіти, що сприяє розвитку професійної компетентності студентів, зокрема за рахунок використання потенціалу художньо-мистецьких і проєктно-технологічних дисциплін, раціонального поєднання форм і методів активного та інтерактивного навчання, розв'язання художньо-проєктних, техніко-технологічних і методичних завдань.

Створенню креативного середовища професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва сприяє сукупність таких чинників:

- 1) забезпечення професійно-педагогічної спрямованості художньо-мистецьких і проєктно-технологічних дисциплін;
- 2) стимулювання та підтримування постійного інтересу до творчої художньо-трудою діяльності у галузі народного декоративно-ужиткового мистецтва;
- 3) оволодіння методами самостійної роботи студентів над проєктами декоративно-ужиткових виробів;
- 4) систематичний контроль за творчою художньо-трудою діяльністю студентів, встановлення інтенсивності та напрямку освітнього процесу, забезпечення успішної групової комунікації з боку викладачів як фасилітаторів і менторів;
- 5) імітація реальних творчих процесів з проєктування і виготовлення декоративно-ужиткових виробів, а також професійно-педагогічних ситуацій, пов'язаних із навчання молодших школярів різним видам народного декоративно-ужиткового мистецтва;
- 6) створення макро- та мікроклімату для прояву творчості студентів у пошуку форм, підбору кольорової гами, розробленні схем орнаментальних композицій;
- 7) спільний (груповий) пошуковий характер творчої художньо-трудою діяльності студентів;
- 8) створення ситуацій актуалізації креативності студентів, зокрема через розв'язування творчих професійно-орієнтованих завдань;
- 9) використання індивідуальної системи художньо-творчих завдань з проєктування та виготовлення декоративно-ужиткових виробів.

Важливе значення для створення креативного культурно-освітнього середовища професійної підготовки на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва має розв'язування художньо-творчих завдань. При цьому можливі такі особливості організації цієї діяльності студентів:

1. Навчальна проблема актуалізується перед усіма студентами групи з наступним обговоренням алгоритму її розв'язання (обговорюється ідея декоративно-ужиткового виробу, його утилітарне і декоративне значення, розглядається технологія виготовлення й оздоблення, здійснюється добір необхідних матеріалів, інструментів, пристроїв та ін.).

2. Колективно намічається план дій (алгоритм розв'язання навчального завдання), встановлюються напрями творчого пошуку. При цьому пошукові дії кожен студент виконує самостійно.

3. Творче завдання розв'язує кожен студент. Після цього здійснюється його колективне обговорення, визначається найбільш раціональний спосіб розв'язання або синтезуються декілька оптимальних варіантів.

4. Загальне творче завдання розчленовується на окремі складові (підзавдання), які розподіляються між усіма учасниками групи. Кожен студент самостійно працює над пошуком

розв'язання свого підзавдання, вносячи індивідуальний вклад у спільну справу.

5. Творче завдання розв'язується частинами у мікрогрупах (3–5 студентів).

Управління творчою художньо-трудовою діяльністю студентів з боку викладача передбачає таку послідовність взаємопов'язаних дій:

- постановку й обґрунтування навчального завдання (проблеми), що містить суб'єктивну новизну для студентів;
- спрямування мисленнєвої діяльності студентів на з'ясування алгоритму художньо-мистецької та проектно-технологічної діяльності, формування установки на виконання завдання;
- надання студентам своєчасної консультації у процесі художнього проектування та виготовлення декоративно-ужиткових виробів;
- здійснення контролю за творчою художньо-трудовою діяльністю студентів, оцінювання її кінцевих результатів.

3. Наступність вивчення художньо-мистецьких і проектно-технологічних дисциплін на всіх рівнях професійної підготовки студентів у педагогічному закладі вищої освіти. Ефективність професійного становлення майбутніх учителів початкових класів на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва зумовлюється узгодженістю, взаємозв'язком і наступністю основних етапів творчої художньо-трудової підготовки студентів у педагогічному закладі вищої освіти. Зміни, що відбуваються у системі професійної підготовки педагогічних працівників (зокрема художньо-трудової підготовки вчителів початкової ланки освіти), реалізація її неперервності, диференціація й інтеграція структур забезпечуються наступністю її етапів.

Під наступністю необхідно розуміти оптимальну послідовність і семантичний зв'язок у системі змісту навчального матеріалу, методів і дидактичних засобів навчання, які забезпечують максимальну ефективність професійної підготовки в умовах розвитку сучасного інформаційного суспільства (Машиев Ч., 2004).

Великого значення наступності у навчанні надавав К. Ушинський, який розглядав засвоєння нових знань, як процес встановлення зв'язку зі старими (вже сформованими) знаннями, незалежно від того, з якого предмету і коли вони були набуті. На думку вченого, не може бути жорсткої межі між новими і старими знаннями, тому встановлення зв'язків між ними постає важливою умовою ефективності навчання (Ушинський К., 1989). В. Мадзігон розглядає наступність як психолого-педагогічний принцип, який забезпечує навчальний процес у чіткій системності з урахуванням оптимальних результатів розвитку здібностей суб'єктів навчання (Мадзігон В., 1975). О. Мороз застерігає, що відсутність наступності між окремими етапами навчання призводить до зниження рівня засвоєння учнями знань й умінь. Водночас учений підкреслює, що вимогу наступності не можна обмежувати лише процесом навчання, це – загальнопедагогічна вимога. Забезпечення наступності у навчанні означає: постійний нерозривний зв'язок як між окремими частинами, етапами і ступенями навчання, так і всередині них; розширення і поглиблення знань, набутих на попередніх етапах навчання; розгортання навчального процесу відповідно до змісту, форм і методів роботи з обов'язковим урахуванням якісних змін в особистості суб'єктів навчання (Мороз О., 1971).

Наступність вивчення художньо-мистецьких і проектно-технологічних дисциплін передбачає цілеспрямовану організаційно-педагогічну роботу та виявлення найбільш значущих соціально-педагогічних чинників, які забезпечують сприятливі умови для переходу студентів на вищій освітній ступінь: ОКР «Молодший спеціаліст» → ОС «Бакалавр» → ОС «Магістр».

Наступність у навчанні характеризується осмисленням пройденого на новому, вищому рівні, підкріпленням наявних знань новими, розкриттям нових зв'язків, завдяки яким якість знань, умінь і навичок підвищується. Тому одним із головних напрямів у реалізації наступності є чітке узгодження змісту художньо-мистецьких і проектно-технологічних дисциплін як у межах освітньої програми (навчального плану), так і між освітніми ступенями підготовки студентів у педагогічному закладі вищої освіти. При цьому наступність має забезпечувати не лише засвоєння знань й умінь у галузі народного декоративно-ужиткового мистецтва, а й підвищувати загальний рівень професійної підготовки студентів, розвиток особистісних якостей майбутніх учителів початкових класів, реалізувати функцію неперервності в навчанні та здобутті педагогічної освіти.

В основу забезпечення раціональної наступності вивчення художньо-мистецьких і проектно-технологічних дисциплін майбутніми учителями початкових класів покладено концепції оптимальної структури процесу навчання (Ю. Бабанський), проблемного (М. Махмутов) та розвивального навчання (В. Давидов, Є. Кабанова-Меллер).

Наступність вивчення художньо-мистецьких і проектно-технологічних дисциплін як цілісна система передбачає єдність усіх компонентів професійної підготовки студентів у педагогічному закладі вищої освіти, зорієнтованих на досягнення основної мети – формування готовності майбутніх учителів до професійної художньо-трудової діяльності у початковій школі. При цьому,

для її досягнення необхідна єдність цілей, змістової, методичної та організаційно-процесуальної сторін процесу наступності. Між усіма компонентами наступності вивчення художньо-мистецьких і проектно-технологічних дисциплін існують зв'язки та залежності.

Наступність вивчення художньо-мистецьких і проектно-технологічних дисциплін розглядається у трьох аспектах:

1. *Змістовий аспект* забезпечується загальнопрофесійною і художньо-трудовою підготовкою студентів, що передбачає ефективне використання етноісторичного, культурно-мистецького й освітнього потенціалу народного декоративно-ужиткового мистецтва у процесі розв'язання актуальних навчально-виховних завдань у початковій школі. Змістовий аспект наступності проявляється в узгодженості змісту освіти (Державний стандарт початкової освіти (освітні галузі «Мистецтво» та «Технології»), Професійний стандарт «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», освітні програми, програми навчальних дисциплін, підручники, посібники та ін.) на всіх рівнях професійної підготовки студентів у педагогічному закладі вищої освіти. До характерних ознак змістової наступності у навчанні відносять: використання на кожному наступному етапі (рівні) навчання знань, умінь і навичок, набутих на попередньому етапі, тобто актуалізація опорних освітніх результатів; пропедевтичний характер навчання, тобто можливість на кожному етапі закладати основи навчання на наступному рівні.

2. *Процесуальний аспект* забезпечується широким застосуванням технологій проблемного та розвивального навчання, методів і прийомів, що сприяють розвитку самостійності та пізнавальної активності студентів. Основними ознаками процесуальної наступності є взаємозв'язок між методами і засобами навчання, раціональний підбір та послідовне застосування педагогічних технологій, які забезпечують розвиток творчих здібностей студентів у процесі художньо-трудової діяльності.

3. *Організаційний аспект* забезпечується раціональним поєднанням різних форм проведення занять в умовах аудиторної та позааудиторної навчально-виховної роботи студентів (зокрема на базі музею народного декоративно-ужиткового мистецтва, в майстернях народних умільців тощо); проходженням педагогічної практики у початковій школі, де головна увага зосереджується на навчанні учнів молодших класів різним видам народного декоративно-ужиткового мистецтва.

4. *Систематичне залучення студентів до позааудиторної навчально-виховної роботи на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва.* Ефективне функціонування системи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва забезпечується систематичною позааудиторною навчально-пізнавальною діяльністю, що постає важливим чинником особистісного творчого розвитку студентів і спрямована на їхнє самовираження, самоствердження, професійний саморозвиток.

Світоглядна орієнтація позааудиторної навчально-виховної роботи зумовлюється особливим значенням народного декоративно-ужиткового мистецтва в соціалізації особистості, формуванні її духовності; спрямованістю на загальнолюдські гуманістичні цінності та художнє осмислення естетичних проявів об'єктивної реальності. Емоційне «спілкування» з творами народного декоративно-ужиткового мистецтва допомагає студентам осмислити себе, свою роль і місце в сучасному світі та розвитку національної культури.

Основною метою всієї системи позааудиторних навчально-виховних заходів є розширення і поглиблення знань й уявлень студентів про народне декоративно-ужиткове мистецтво, розвиток здатності розуміти і відчувати прекрасне в навколишній дійсності.

Основні навчально-виховні завдання, які розв'язує позааудиторна робота в царині народного декоративно-ужиткового мистецтва, полягають, по-перше, у вихованні емоційно-естетичного ставлення студентів до автентичних творів народного декоративно-ужиткового мистецтва; по-друге, у розвитку художньо-творчих здібностей студентів відповідно до їх індивідуальних особливостей; по-третє, у розширенні знань з історії становлення та розвитку центрів народних художніх ремесел і промислів, морфології видів народного декоративно-ужиткового мистецтва, еволюції форм і стилістики в українські орнаментиці та ін.; вдосконаленні вмій і навичок художнього проектування та виготовлення декоративно-ужиткових виробів.

Цінність позааудиторних навчально-виховних заходів зумовлюється вищим «ступенем свободи» до їх планування, організації і проведення, підборі методичного інструментарію, доборі творчих завдань та відповідних художніх технік і технологій виготовлення декоративно-ужиткових виробів; широкими можливостями для індивідуалізації художньо-трудової діяльності студентів, урізноманітненням форм стимулювання майбутніх педагогів до вивчення народного декоративно-ужиткового мистецтва.

Сприйняття творів народного декоративно-ужиткового мистецтва у процесі позааудиторної навчально-виховної роботи не повинно зводитися до простого накопичення у студентів відповідних

уявленнь і знань, його необхідно співвідносити з багатством діяльнісних проявів особистості (Ганнусенко Н., 2004). Слід наголосити, що у творах народного декоративно-ужиткового мистецтва матеріалізовано історичну пам'ять народу, яка крізь століття переносить уявлення про прекрасне, добре, вічне та протистоїть руйнівній силі часу і забуття. Ознайомлення студентів із народним декоративно-ужитковим мистецтвом має здійснюватися відповідно до концепції художнього твору, в основі якого лежить розуміння нерозривної єдності образу і світосприйняття творця (майстра), зв'язок із природою, побутом, працею, історією й національними традиціями. Це сприяє розширенню світогляду майбутніх учителів, формуванню духовно-моральних якостей особистості, розвиває художній смак, виховує любов до творчої діяльності тощо.

Основними підходами до організації позааудиторної навчально-пізнавальної діяльності студентів є: 1) орієнтація на розширення предметного змісту народного декоративно-ужиткового мистецтва, виявлення, розкриття, поглиблення художніх інтересів і потреб особистості, розкриття творчого потенціалу, розвиток здібностей і нахилів студентів; 2) забезпечення студентам можливості не лише пасивного споглядання і сприйняття творів народного декоративно-ужиткового мистецтва чи практичної реалізації творчих задумів у проєктах декоративно-ужиткових виробів, а й організації пошуково-дослідницької діяльності, яка забезпечує розвиток особистості студента на самому високому рівні творчості.

До основних форм позааудиторної навчально-виховної роботи у процесі професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва належать: консультації, виконання студентами творчих проєктів, курсових і випускових кваліфікаційних робіт; зустрічі з народними майстрами, художниками-прикладниками, дизайнерами; екскурсії на підприємства художньої промисловості, в краєзнавчі музеї; проведення етнофестивалів і свят, присвячених різним видам народного декоративно-ужиткового мистецтва; організація короткотривалих етнографічних експедицій з вивчення історії житла, одягу, харчування, родинного укладу, форм побуту українців, дослідницька робота у фондах музеїв та ін.

Зокрема, у Хмельницькій гуманітарно-педагогічній академії студенти спеціальності 013 «Початкова освіта» (спеціалізація «Трудове навчання») активно залучаються до поповнення експозицій музею народного декоративно-ужиткового мистецтва, розширення його виставкового фонду студентськими творчими роботами. У процесі позааудиторної навчально-пізнавальної діяльності майбутні педагоги здійснюють пошук, узагальнення та систематизацію матеріалів пошуково-дослідницького характеру, проводять збір і дослідження об'єктів духовно-матеріальної культури Подільського краю.

Музей народного декоративно-ужиткового мистецтва у Хмельницькій гуманітарно-педагогічній академії працює за такими експозиційними напрямками: народний одяг, фольклорна лялька, вишивка, писанкарство, декоративний розпис, художня обробка шкіри, художня обробка деревини, витинанка, вузликівне плетіння, гончарство, народна іграшка та ін. У приміщенні музею постійно організовуються різні види позааудиторної навчально-виховної роботи студентів, зокрема пов'язані з підготовкою студентів до практичних занять, виконанням творчих проєктів, написанням курсових і випускових (кваліфікаційних) робіт. При музеї створені школи-студії з етнодизайну та народних художніх ремесел, функціонують гуртки подільської вишивки, писанкарства, витинанки, народної ляльки та ін.

Тісна взаємодія між аудиторною та позааудиторною навчально-пізнавальною роботою студентів у музеї здійснюється через використання елементів музейної педагогіки в освітньому процесі, залучення студентів до пошуково-дослідницької діяльності, виявлення їх творчого потенціалу в створенні експозиційного матеріалу та формуванні музейних фондів. Використання музейної педагогіки здійснює не лише цілеспрямований виховний вплив на особистість студентів, її гармонійний розвиток, а й дозволяє пов'язати цей процес із майбутньою професійно-педагогічною діяльністю у початковій школі.

Вибір організаційно-педагогічних умов ефективного функціонування системи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва зумовлений їх практичною реалізацією, що сприяє розкриттю творчого потенціалу особистості студентів, урахуванню їхніх інтересів, здібностей, можливостей, розвитку суб'єктної позиції. Це створює надійне пвдґрунття для ефективного формування професійної компетентності майбутніх учителів початкових класів, зокрема їхньої готовності до організацій та здійснення творчої художньо-трудої діяльності у початковій школі.

Окреслені організаційно-педагогічні умови та чинники ефективного функціонування системи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва повинні перебувати у системній взаємодії та реалізуватися лише комплексно.

Обговорення / Discussion. У науково-педагогічній літературі зустрічаються різні погляди

вчених щодо типології педагогічних (організаційно-педагогічних) умов, залежно від ознак, покладених в основу їх систематизації. Так, Є. Яковлев пропонує таку класифікацію педагогічних умов (Яковлев Е., Яковлева Н., 2009): 1) за характером ключових чинників: зовнішні, внутрішні; 2) за типом діяльності суб'єктів навчання: організаційні, змістові, методичні; 3) за видом забезпечення освітнього процесу: матеріально-технічні, навчально-методичні, психолого-педагогічні, санітарно-гігієнічні. Своєю чергою О. Новіков наголошує на умовах, визначальних для будь-якого виду людської діяльності: мотиваційні, кадрові, матеріально-технічні, науково-методичні, фінансові, організаційні, нормативно-правові, інформаційні (Новіков А., 2013).

Виокремлюючи організаційно-педагогічні умови підвищення ефективності освітнього процесу, В. Краєвський наголошує на матеріальних, психологічних і гігієнічних умовах (Краєвський В., 2005). Подібно Ю. Бабанський підкреслює важливість стану навчально-матеріального забезпечення освітнього процесу (матеріальні умови); роль зовнішніх впливів на суб'єктів навчання, стан морально-психологічного мікроклімату (психологічні умови) (Бабанський Ю., 1977).

Найбільш поширеною є класифікація педагогічних (організаційно-педагогічних) умов на зовнішні та внутрішні (Ипполитова Н., Стерхова Н., 2012; Вільчинський В., 1991; Подласий І., 2006). Зовнішні умови визначають спрямованість освітнього процесу, його процесуальний бік (навчально-методичне, матеріально-технічне забезпечення, комплекс дидактичних засобів, технології навчання та ін.), а внутрішні – характеризують особистісний потенціал суб'єктів навчання, мотиваційно-ціннісну складову їхньої освітньої діяльності (індивідуальні особливості, здібності, задатки, цінності, переконання та ін.). При цьому зовнішні умови завжди перебувають у тісній взаємодії з внутрішніми, комплексно впливаючи на особистісний розвиток суб'єктів навчання.

Професійна підготовка студентів за різними напрямками педагогічної діяльності має багато спільного, однак у цьому процесі завжди можна виокремити свої особливості. У зв'язку з цим, окремі вчені (Ю. Бабанський, В. Бондар, В. Краєвський, І. Малафійк, О. Савченко та ін.) розмежовують педагогічні умови на загальні та спеціальні (особливі), наголошуючи на їх діалектичній єдності й взаємозв'язку.

Ефективність функціонування системи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва зумовлюється загальними й особливими (спеціальними) організаційно-педагогічними умовами, які забезпечують формування фахівця як цілісної особистості, педагога-професіонала. До загальних організаційно-педагогічних умов належать ті педагогічні чинники й обставини, які необхідні та достатні для нормального перебігу освітнього процесу у педагогічних закладах вищої освіти незалежно від напрямку підготовки та спеціальності: належне кадрове, матеріально-технічне та навчально-методичне забезпечення освітнього процесу; сприятливий морально-психологічний клімат; відповідність навчальних приміщень санітарно-гігієнічним вимогам тощо.

Особливі (спеціальні) організаційно-педагогічні умови – це сукупність взаємопов'язаних і взаємозумовлених компонентів цілісного освітнього процесу, які забезпечують ефективну професійну підготовку майбутніх учителів початкових класів на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва. У межах дисертаційного дослідження увага акцентується лише на особливих (спеціальних) організаційно-педагогічних умовах як ключових для ефективного функціонування системи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва.

Висновки / Conclusions. Ефективне функціонування системи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва зумовлюється дотриманням відповідних організаційно-педагогічних умов. Під організаційно-педагогічними умовами нами розуміється сукупність зовнішніх чинників реалізації функцій управління з боку викладача та внутрішніх особливостей навчальної діяльності студентів, які комплексно забезпечують цілісність й ефективність освітнього процесу, цілеспрямованість та результативність їхньої професійної підготовки на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва. У процесі дослідження нами визначено і схарактеризовано такі основні організаційно-педагогічні умови: 1) формування мотивації студентів до пізнання етноісторичної, духовно-культурної спадщини, втіленої у творах народного декоративно-ужиткового мистецтва; 2) створення креативного культурно-освітнього середовища професійної підготовки на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва; 3) наступність вивчення художньо-мистецьких і проектно-технологічних дисциплін на всіх рівнях професійної підготовки студентів у педагогічному закладі вищої освіти; 4) систематичне залучення студентів до позааудиторної навчально-виховної роботи на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва.

Дослідження підтвердило, що раціональне поєднання традиційних і сучасних, інноваційних форм організації, методів і засобів навчання дозволяє не лише активізувати освітній процес,

допомогтися глибокого розкриття змісту навчального матеріалу, а й підвищує мотивацію майбутніх учителів початкових класів до вивчення народного декоративно-ужиткового мистецтва та використання його педагогічного потенціалу у майбутній професійній діяльності.

Список використаних джерел і літератури / References

1. Бабанский, Ю. К. (1977). *Оптимизация процесса обучения (общедидактический аспект)*. Москва: Педагогика. / Babanskiy, Yu. K. (1977). *Optimizaciya processa obucheniya (obshhedidakticheskiy aspekt)* [Optimisation of Educational Process (General Didactic Aspect)]. Moscow: Pedagogika. [in Russian].
2. Бабанский, Ю.К. (1982). *Проблемы повышения эффективности педагогических исследований*. Москва: Педагогика. / Babanskiy, Yu.K. (1982). *Problemy povysheniya effektivnosti pedagogicheskikh issledovaniy* [Problems of Increasing Effectiveness of Pedagogical Researches]. Moscow: Pedagogika. [in Russian].
3. Богоявленская, Д.Б. (1981). *Пути к творчеству*. Москва: Знание. / Bogoyavlenskaya, D.B. (1981). *Puti k tvorchestvu* [Ways to Creativity]. Moscow: Znaniye. [in Russian].
4. Вишнякова, С.М. (1999). *Профессиональное образование: Словарь. Ключевые понятия, термины, актуальная лексика*. Москва: НМЦ СПО. / Vishnyakova, S.M. (1999). *Professional'noe obrazovanie: Slovar'. Kluchevye ponyatiya, terminy, aktual'naya leksika* [Professional Education: Dictionary. Key Words, Terms, Topical Vocabulary]. Moscow: NMTS SPO. [in Russian].
5. Вільчинський, В.П. (1991). *Образотворче мистецтво. 1-2 кл.* Київ. / Vilchynskiy, V.P. (1991). *Obrazotvorche mystetstvo. 1-2 kl.* [Imitative Art. 1-2 Class]. Kyiv. [in Ukrainian].
6. Выготский, Л.С. (1997). *Воображение и творчество в детском возрасте*. А.Н. Драчева (Ред.). Санкт-Петербург: Союз. / Vygotskiy, L.S. (1997). *Voobrazhenie i tvorchestvo v detskom vozdaste* [Imagination and Creativity in Early Age]. A.N. Dracheva (Red.). Sankt-Peterburg: Soyuz. [in Russian].
7. Ганнусенко, Н.І. (2004). *Етнохудожнє виховання школярів у позаурочний час* [метод. реком.]. Київ: ТОВ «ХІК». / Hannusenko, N.I. (2004). *Etnokhudozhnie vukhovannia shkoliariv u pozaurochniy chas* [Ethnocultural Education of Schoolchildren in Extracurricular Time]. [methodical recommendations]. Kyiv: TOV «KhIK». [in Ukrainian].
8. Загвязинский, В.И. (1982). *Методология и методика дидактического исследования*. Москва: Педагогика. / Zagvyazinskiy, V.I. (1982). *Metodologiya i metodika didakticheskogo issledovaniya* [Methodology and Methods of Didactic Research]. Moscow: Pedagogika [in Russian].
9. Ишполитова, Н. и Стерхова, Н. (2012). Анализ понятия «педагогические условия»: сущность, классификация. *General and Professional Education, 1*. 8–14. Взято с http://genproedu.com/paper/2012-01/full_008-014.pdf / Ippolitova, N. & Sterxova, N. (2012). Analiz ponyatiya «pedagogicheskie usloviya»: sushhnost', klassifikaciya [Analysis of the Concept «Pedagogical Conditions»: Essence, Classification]. *General and Professional Education, 1*. 8–14. Retrieved from http://genproedu.com/paper/2012-01/full_008-014.pdf [in Russian].
10. Івченко, А. (2002). *Тлумачний словник української мови*. Харків: Фоліо. / Ivchenko, A. (2002). *Tlumachnyi slovnyk ukrainskoi movy* [Explanatory Dictionary of Ukrainian Language]. Kharkiv: Folio. [in Ukrainian].
11. Краевский, В.В. (2005). *Общие основы педагогики* [учеб. пособ.]. (2-е изд., испр.) Москва: Изд. центр «Академия». / Kraevskiy, V.V. (2005). *Obshhie osnovy pedagogiki* [General Foundations of Pedagogy]. [textbook]. (2nd ed., revised.). Moscow: Izd. tsentr «Akademiya». [in Russian].
12. Лернер, И.Я. (1982). *Процесс обучения и его закономерности*. Москва: Знание. / Lerner, I.Ya. (1982). *Process obucheniya i ego zakonornosti* [Process of Teaching and its Regularities]. Moscow: Znanie [in Russian].
13. Мадзигон, В.Н. (1975). *Пути и средства усовершенствования преемственности в трудовом обучении учащихся общеобразовательных школ и профтех училищ (на материале электрорадиотехнических дисциплин)*. (Дис. канд. пед. наук). Киев. / Madzigon, V.N. (1975). *Puti i sredstva usovershenstvovaniya preemstvennosti v trudovom obuchenii uchashhixsya obshheobrazovatel'nykh shkol i profteh uchilishh (na materiale e'lektoradiotekhnicheskikh disciplin)* [Ways and Means of Mastering Succession in Labour Training of Students of General Educational Schools and Professional Colleges (on the Materials of Electro-Radiotechnical Disciplines)]. Candidate's thesis. Kyiv [in Russian].
14. Маркуцкая, С.Э. (1998). *Методические основы обучения учащихся 5-7 классов прикладным художественным работам в образовательной области «Технология»*. (Дис. канд. пед. наук). Москва. / Markuckaya, S.E'. (1998). *Metodicheskie osnovy obucheniya uchashhixsya 5-7 klassov prikladnym xudozhestvennym rabotam v obrazovatel'noj oblasti «Tekhnologiya»* [Methodological Bases of Teaching Applied Artistic Works of the Pupils of 5-7 Classes in Educational Sphere]. Candidate's thesis. Moscow [in Russian].
15. Машнев, Ч.Г. (2004). *Преемственность технологической подготовки в общеобразовательной и профессиональной школе*. (Дис. канд. пед. наук). Москва. / Mashiev, Ch.G. (2004). *Preemstvennost' tekhnologicheskoy podgotovki v obshhe-obrazovatel'noj i professional'noj shkole* [Succession of Technological Preparation in General-Educational and Professional School]. Candidate's thesis. Moscow, 2004. [in Russian].
16. Моляко, В.О. (б.д.). *Психологія творчості – нова парадигма дослідження конструктивної діяльності*. Взято з http://www.library.udpu.org.ua/library_files/psuh_pedagog_prob1_silsk_shkolu/6/visnuk_18.pdf / Moliako, V.O. (n.d.). *Psykhohohiia tvorchosti – nova paradyhma doslidzhennia konstruktivnoi diialnosti* [Psychology of Creativity – New Paradigm of Study of Constructive Activity]. Retrieved from http://www.library.udpu.org.ua/library_files/psuh_pedagog_prob1_silsk_shkolu/6/visnuk_18.pdf [in Ukrainian].
17. Мороз, О.Г. (1971). *Шляхи здійснення наступності форм і методів навчання в середній та вищій школі. Вища і середня педагогічна освіта, 5*, 88–93. / Moroz, O.H. (1971). *Shliakhy zdiisnennia nastupnosti form*

i metodiv navchannia v serednii ta vyshchii shkoli [Ways of Conducting Succession of Forms and Methods of Teaching in Secondary and Higher School]. *Vyshcha i serednia pedahohichna osvita*, 5, 88–93. [in Ukrainian].

18. Немов, Р.С. (2003). *Психология: словарь-справочник*. (Ч. 2). Москва: Изд. Владос-Пресс. / Nemov, R.S. (2003). *Psixologiya: slovar'-spravochnik* [Psychology: Dictionary-Manual]. (Part 2). Moscow: Izd. Vlados-Press. [in Russian].

19. Новиков, А.М. (2013). *Педагогика: словарь системы основных понятий*. Москва: Изд. центр ИЭТ / Novikov, A.M. (2013). *Pedagogika: slovar' sistemy osnovnix ponyatij* [Pedagogy : Dictionary of the System of Basic Concepts]. Moskva: Izd. centr IE'T [in Russian].

20. Оршанський, Л.В. (2008). *Художньо-трудова підготовка вчителів трудового навчання* [монографія]. Дрогобич: Коло. / Orshanskiy, L.V. (2008). *Khudozhno-trudova pidhotovka vchyteliv trudovoho navchannia* [Artistic-Labour Preparation of Labout Training Teachers]. [monograph]. Drohobych: Kolo [in Ukrainian].

21. Подласый, И.П. (2006). *Педагогика: 100 вопросов – 100 ответов* [учеб. пособ.]. Москва: Изд. Владос-пресс. / Podlasyj, I.P. (2006). *Pedagogika: 100 voprosov – 100 otvetov* [Pedagogy: 100 Questions – 100 Answers]. [textbook]. Moscow: Izd. Vlados-press [in Russian].

22. Гуревич, П.С. (Ред.). (2007). *Психологический словарь*. Москва: ОЛМА Медиа Групп, ОЛМА ПРЕСС Образование / Gurevich, P.S. (Ed.). (2007). *Psixologicheskij slovar'* [Psychological dictionary]. Moscow: OLMA Media Grupp, OLMA PRESS Obrazovanie [in Russian].

23. Слостенин, В.А. (1976). *Формирование личности учителя советской школы в процессе профессиональной подготовки*. Москва: Просвещение / Slastenin, V.A. (1976). *Formirovanie lichnosti uchitelya sovetskoj shkoly v processe professional'noj podgotovki* [Formation of Personality of Teacher of Soviet School in the Process of Professional Training]. Moscow: Prosveshhenie [in Russian].

24. Сманцер, А.П. (2011). *Теория и практика реализации преемственности в обучении школьников и студентов*. Минск: БГУ. Взято с <http://www.elib.bsu> (дата обращения 12.10.2016) / Smancer, A.P. (2011). *Teoriya i praktika realizacii preemstvennosti v obuchenii shkol'nikov i studentov* [Theory and Practice of Realization of Succession in Teaching Schoolchildren and Students]. Minsk: BGU. Retrieved from <http://www.elib.bsu> (last accessed 12.10.2016) [in Russian].

25. Соколова, С.Г. (2002). *Подготовка учителей начальных классов к эстетическому воспитанию школьников на основе чувашского народного декоративно-прикладного искусства*. (Дис. канд. пед. наук). Чебоксары. / Sokolova, S.G. (2002). *Podgotovka uchitelej nachal'nyx klassov k e'stiches'komu vospitaniyu shkol'nikov na osnove chuvashskogo narodnogo dekorativno-prikladnogo iskusstva* [Preparation of Primary School Teachers to Aesthetic Education of Schoolchildren on the Basis of Chuvash Folk Decorative-Applied Art]. Candidate's thesis. Cheboksary [in Russian].

26. Ушинский, К.Д. (1974). *Избранные педагогические сочинения*. (Т. 1). Москва: Педагогика. / Ushinskiy, K.D. (1974). *Izbrannye pedagogicheskie sochineniya* [Selected Pedagogical Works]. (Vol. 1). Moscow: Pedagogika [in Russian].

27. Ушинский, К.Д. (1989). *Педагогические сочинения*. (Т. 4). Москва: Педагогика. / Ushinskiy, K.D. (1989). *Pedagogicheskie sochineniya* [Pedagogical Works]. (Vol. 4). Moscow: Pedagogika [in Russian].

28. Ильичев, Л.Ф., Федосеев, П.Н., Ковалев, С.М. и Панов, В.Г. (Ред.). (1983). *Философский энциклопедический словарь*. Москва: Сов. Энциклопедия / Il'ichev, L.F., Fedoseev, P.N., Kovalev, S.M. & Panov, V.G. (Red.). (1983). *Filosofskij e'nciklopedicheskij slovar'* [Philosophic Encyclopedic Dictionary]. Moscow: Sov. e'nciklopediya [in Russian].

29. Щукина, Г.И. (1988). *Педагогические проблемы формирования познавательных интересов школьников*. Москва: Педагогика / Shhukina, G.I. (1988). *Pedagogicheskie problemy formirovaniya roznavatel'nyx interesov shkol'nikov* [Pedagogical Problems of Formation Cognitive Interests of Schoolchildren]. Moscow: Pedagogika [in Russian].

30. Яковлев, Е.В. и Яковлева, Н.О. (2006). *Педагогическая концепция: методологические аспекты построения*. Москва: Гуманит. изд. центр «ВЛАДОС» / Yakovlev, E.V. & Yakovleva, N.O. (2006). *Pedagogicheskaya koncepciya: metodologicheskie aspekty postroeniya* [Pedagogical Concept: Methodological Aspects of Formation]. Moscow: Gumanit. izd. centr «VLADOS» [in Russian].

Дата надходження статті: «28» серпня 2018 р.

Стаття прийнята до друку: «15» листопада 2018 р.

Бучківська Галина – докторант Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка, кандидат педагогічних наук, доцент

Buchkivska Galyna – postdoctoral student of Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University, candidate of pedagogical sciences, associate professor

Цитуйте цю статтю як:

Cite this article as:

Бучківська, Г. (2018). Організаційно-педагогічні умови реалізації системи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва. *Педагогічний дискурс*, 25, 50–62.

Buchkivska, G. (2018). Organizational and Pedagogical Sonditions of the System of Professional Education of Primary School Teachers on the Bases of Folk Decorative- and Applied Arts. *Pedagogical Discourse*, 25, 50–62.